

6 FOKUS**ECHA POLSKIE**

- 12 Bitwa Warszawska.**
Od Radzyna do Katynia

WYDARZENIA

- 14 Białoruś wrze.**
Co zrobi Łukaszenka
- 18 Sprawa Nawalnego.**
Jednak zamach?
- 20 Czyje to miasto?**
Zamieszki w Chicago
- 22 Bunt młodych.**
Tajlandia do naprawy!
- 24 Duży problem w Mali.**
Nagła zmiana władzy

O TYM MÓWI ŚWIAT

- 26 Twarz roku.** Kiedy
zdejmemy maseczki?

Obnaża się
W autobiografii

- 32 Odporność stadna.**
Na przykładzie zakładu
karnego
- 34 Wybuchowa atmosfera.**
Liban – katastrofa państwa

PROFILE

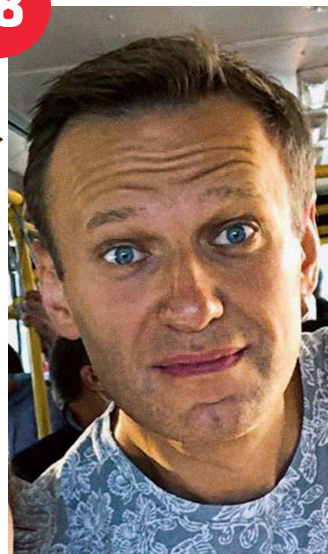
- 36 O nich się mówi:**
Ben Roberts-Smith
Steve Bannon
Naomi Campbell
Evo Morales
Bryce Hall

LUDZIE

- 38 Kamala Harris.** Wysłała politykę
z mlekiem matki
- 42 Nowy kalif z PI.** Narodowość:
Turkmen. Nazwisko: fałszywe
- 46 Jan Karol I Burbon.**
Umarł? Gorzej: zbiegł!

18

→ Wypił herbatę
Ostatnią?

12

→ Sierpień 1920 Przedmurze Europy

37

← Ucieczka z Hogwartu
Na Bangkok!

22

← Manewry w Bamako
Ćwiczą przewrót

24**38**

→ Druga po Bidenie
Szkłany sufit pękł

46

→ Król z narodem...
... zerwał

**Korale
koloru błędnego**
Dramat
w głębinach

52

- 48 **Jimmy Lai.**
Hongkoński Rupert Murdoch
- 50 **Jewgienij Lebediew.**
Rosjanin w Izbie Lordów

REPORTAŻ

- 52 **Wielka Rafa Koralowa.**
Nie do uratowania?
- 56 **Ludzie z faweli.**
Największy gang Brazylii

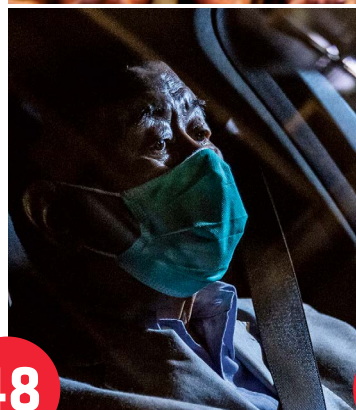
FOTOSTORY

- 60 **Taplanie w Wuhanie.**
Z dystansem do dystansu społecznego

OBYCZAJE

- 62 **Kobiety Kaukazu.**
W coraz gorszej sytuacji
- 66 **Zbrodnia doskonała.**
A policja – wręcz przeciwnie

48

→ **Wróg Pekinu**
Jeden z Czworka

50

→ **Jak playboy**
został baronem

56

→ **Państwo**
w państwie
Kto? Wiadomo kto!

ROZMOWA

- 68 **Czy reaktory ratują
klimat?** Paul Dorfman
kontra Staffan Qvist

**Groźny
Groźny**
Zwłaszcza
dla pań

62

Kras w pełnej krasie Wspiąć się i spłynąć

72

KOMPAS

- 72 **Nadmorska Słowenia.**
Od gór aż do plaż

HISTORIA

- 76 **Zapomniany Piłsudski.**
Bronisław, starszy brat
Józefa

O tych krajach piszemy:

AUSTRALIA (s. 52) **BIALORUŚ** (s. 14) **BRAZYLIA** (s. 56)
CHINY (s. 48) **FRANCJA** (s. 68) **HISZPANIA** (s. 46)
IRAK (s. 42) **JAPONIA** (s. 76) **LIBAN** (s. 34) **MALI** (s. 24)
NIEMCY (s. 18, 26, 66, 68) **PAKISTAN** (s. 66)
POLSKA (s. 12, 76) **ROSJA** (s. 12, 18, 50, 62, 76)
SŁOWENIA (s. 72) **SZWECJA** (s. 68) **TAJLANDIA** (s. 22)
USA (s. 20, 32, 38, 42) **WIELKA BRYTANIA** (s. 50, 68)

Mity polsko-rosyjskie i historia sąsiedztwa

POLITYKA

POMOCNIK HISTORYCZNY

Nr 6/2020 Cena 25,99 zł (w tym 8% Vat) Indeks: 403652 ISSN: 2391-7717

Polacy i Rosjanie

*Prawdy i mity
Wojny i pokoje*

Dzieje sąsiedztwa

Lech • Rus • Moskwa

Piast • Rurkowicz • Jagiellon • Romanow

Polska jak tur • Rosja jak niedźwiedź

Zandarm Europy • Chrystus narodów

Rok 1612 • Rozbiory • Katyń

Cywilizacja turańska • Zdrajca Słowiańszczyzny

Kozacy • Powstańcy • Romantycy

Biografie nieoczywiste • Fascynacja i awersja

Zesłańcy • Uczni • Bardowie

Biali i czerwoni • Autokraci i demokraci

Putin • Ukraina • Europa

Nowy Pomocnik
Historyczny POLITYKI
już w kioskach i na
sklep.polityka.pl

SZWAJCARIA

Gdyby krówka nie skakała

– Na szczęście poszło szast-prast, bo to było dla niej negatywne doświadczenie. Ni z tego, ni z owego straciła grunt pod kopytami! – mówi Ambros Arnold, alpejski pasterz, którego ranna krowa została przetransportowana helikopterem w doliny. Krasula odniosła obrażenia podczas zejścia z wysokich pastwisk na halach ponad przełęczą Klausen.

USA

Złoty stan wyjątkowy

W Kalifornii ogłoszono stan wyjątkowy. Letnie pożary zdarzają się tu co roku, ale tak potężnego ataku żywiołu nikt nie pamięta. Z ogniem walczy kilkanaście tysięcy strażaków, spłonęło już ponad 400 tys. hektarów lasów. Są ofiary wśród ludzi, tysiące mieszkańców przeniesiono w bezpieczniejsze miejsca, które za chwilę być może także trzeba będzie ewakuować, bo silny wiatr roznosi ogień w kierunku gęściej zamieszkałych terenów. „Nie wierzysz w skutki zmian klimatycznych? Przyjedź do Kalifornii” – napisał gorzko na Twitterze gubernator stanu, Gavin Newsom.

WIELKA BRYTANIA

Wicher dmie

Fale rozbijają się o falochron portu Porthcawl w Walii między Swansea a Cardiff. Dwójka ciekawskich, którzy chcieli popatrzeć na rozszalałe morze z klifów w hrabstwie Devon i znaleźli się w pułapce za sprawą szybkiego przyływu, musiła wezwać na pomoc straż przybrzeżną. W ciągu kilku ostatnich dni sierpnia przez Wielką Brytanię przeszły dwa bardzo mocne fronty burzowe z wiatrem, który w porywach w niektórych miejscach przekroczył prędkość 110 km/h.

Bolszewika goń, goń,

Głośno było ostatnio wokół setnej rocznicy Bitwy Warszawskiej, zwanej też cudem nad Wisłą. Jak to wydarzenie widzą Rosjanie?

Bohaterowie! Zadaliście atakującej nas białej Polsce decydujący cios. Ale zbrodniarze i lekkomyślne polskie władze nie chcą pokoju. Teraz – jak i pierwszego dnia wojny – my chcemy pokoju. I właśnie dlatego musimy oduczyć rząd polskich bankrótów bawić się z nami w chowanego. Czerwone wojsko, naprzód! Bohaterowie, na Warszawę!”. To tekst rozkazu nr 233 wydanego przez przewodniczącego Rewolucyjnej Rady Wojennej Lwa Trockiego 14 sierpnia 1920 r. Walki pod Warszawą trwały już od kilku dni. Decydujące, jak sądzili przywódcy Armii Czerwonej, uderzenie na polską stolicę rozpoczęło się 12 sierpnia. Dzień później czerwoarmiści wyparli polskie oddziały spod Radzymina, znajdującego się zaledwie 23 km od Warszawy. Na warszawskich ulicach wznoszono barykady, a ochotnicy – wśród których było wielu studentów – jechali na wojnę tramwajem. Pętla jednej z linii przylegała do miejsca, gdzie przebiegał front. „Hej, kto Polak, na bagnety!”, „Do broni, ojczyzna wzywa!”, „Bij bolszewika!” – wzywały plakaty.

Bitwa Warszawska znana jest jako cud nad Wisłą. Mało kto wie, że nazwę tę wymyślili polscy opozycjoniści ówczesnego przywódcy kraju Józefa Piłsudskiego. Oto Naczelnik Państwa wpłatał się w wojnę na wschodzie i pomoc mu może tylko cud. Ironia jednak szybko wyparowała, a określenie „cud” stało się wyrazem niekłamane go zachwytu. „Cud” ten miał swoje przyczyny

i swoich autorów. Bitwa Warszawska przechyliła szalę zwycięstwa na korzyść Polski i zdaniem wielu historyków powstrzymała rozpełzający się po Europie wielki pożar rewolucji.

Biały orzeł, czerwona gwiazda

W listopadzie 1918 r. w rezultacie klęski Niemiec i Austro-Węgier oraz rozpadu Imperium Rosyjskiego Polska po 123 latach odzyskała niepodległość. Na czele odrodzone-

▲ **KONFLIKT** był nie do uniknięcia. Bolszewicy chcieli podbić najpierw Europę, potem cały świat (polski plakat propagandowy z 1920 r.).

go państwa stanął wieloletni lider zbrojnej walki o niepodległość, były socjalista i rewolucjonista Józef Piłsudski. Granice nowego państwa wyznaczono w latach 1918–1921 na podstawie decyzji państw ententy i w rezultacie walk Polski z sąsiadami: Niemcami, Czechosłowacją, Ukrainą, Litwą i bolszewicką Rosją.

Konflikt Polski i bolszewików zaczął się w 1919 r. na terytorium obecnej Białorusi, Litwy i Ukrainy. Obie strony unikały pełnowymia-

goń!

rowej wojny, podejmowano próby rozmów pokojowych. Polska utrzymywała kontakty z białymi Rosjanami, ale nie osiągnęła porozumienia ani z białymi, ani z czerwonymi. W kwietniu 1920 r. zawarła umowę o współpracy z Ukraińską Republiką Ludową. Połączone siły polskie i ukraińskie natarły na siły bolszewickie, w maju Polacy na krótko zajęli Kijów.

W wyniku kontrnatarcia Armii Czerwonej, która przerzuciła na polski front trzon swoich sił, w tym Pierwszą Armię Konną Siemiona Budionnego, wojska polskie wycofały się w stronę Lwowa i Warszawy. To była ostatnia w historii Europy wojna, w której decydujące znaczenie miała kawaleria. Działania obu stron wyróżniały się szczególnym okrucieństwem wobec ludności cywilnej.

W sierpniu 1920 r. w wyniku nieporozumienia podczas dyslokacji dwóch wielkich zgrupowań Armii Czerwonej powstał wyłom we froncie. 6 sierpnia Piłsudski wykorzystał to. Zatwierdził plan kontrnatarcia, przewidujący uderzenie na siły bolszewików znad Wieprza. Plan Polaków się powiódł, Bitwa Warszawska została przez nich wygrana. Dzięki zwycięstwu siły polskie odrzuciły czerwonoarmistów kilkaset kilometrów na wschód. Część jednostek Armii Czerwonej przekroczyła granicę z Niemcami, gdzie została internowana. Straty stron wyniosły: Polska i Ukraińska Republika Ludowa – ponad 40 tys. zabitych, rannych, wziętych do niewoli, siły rosyjskie – 100 tys.

Na sukces wojsk polskich złożyło się kilka czynników. Polakom udało się złamać kody szyfrów stosowanych przez Armię Czerwoną, dzięki czemu polski sztab generalny był dobrze zorientowany w sytuacji po drugiej stronie frontu i zamiarach przeciwnika. Drogim ważnym czynnikiem była powszechna mobilizacja – do polskie-

go wojska zgłosili się dosłownie wszyscy, którzy mogli nosić broń. Nowe jednostki zostały wyposażone w uzbrojenie z zagranicy, m.in. z Węgier. Dowodzący natarciem bolszewików Michaił Tuchaczewski był zaskoczony tym wzmocnieniem, liczył bowiem na to, że Polacy nie zdołają rzucić do boju pełnowartościowych formacji.

Do powodzenia wojsk polskich nad Wisłą przyczyniły się też... poprzednie sukcesy bolszewików. Armia Czerwona w czerwcu i lipcu tak szybko posuwała się w głąb Polski, że za frontem nie nadążało zaopatrzenie. Plan, który przesądził o zwycięstwie w Bitwie Warszawskiej, polegał m.in. na odcięciu nacierającej awangardy od zaplecza. Nie bez znaczenia było też to, że w Polsce nie udało się bolszewikom

To była ostatnia w historii Europy wojna, w której decydujące znaczenie miała kawaleria

wznieć rewolucji. Rosja Radziecka liczyła, że polski proletariatuszy z orężem, by obalić „białopański” rząd, utworzono nawet organy władzy przyszłej komunistycznej Polski z Feliksem Dzierżyńskim i Julianem Marchlewskim na czele. Bolszewicy nie docenili jednak siły narodowych uczuć Polaków, którzy jak jeden mąż postanowili bronić świeżo odzyskanej niepodległości.

Stąd do Katynia

– Wojna między Polską a Rosją Radziecką była nie do uniknięcia. Bolszewicy stawiali sobie za cel wywołanie rewolucji światowej. Na początek chodziło o „podpalenie” Europy. Poza tym wojna 1920 r. stanowiła kontynuację rywalizacji o terytoria należące obecnie do Ukrainy, Białorusi i Litwy. Piłsudski chciał, żeby pomiędzy Rosją a Polską znalazły się państwa buforowe. W interesie Polski leżało powstanie państwa ukraińskiego, z granicą polsko-ukraińską ustanowioną na mocy umowy z kwietnia 1920 r., w myśl której Ukraina ustępowała Polsce dużą część

Galicji – twierdzi historyk Łukasz Kamiński, były dyrektor Instytutu Pamięci Narodowej.

We wrześniu 1920 r. w Rydze podjęto rozmowy pokojowe. W marcu 1921 r. podpisano pokój ryski, na mocy którego Ukrainę i Białoruś podzielono między Polskę i republikę radzieckie. Wśród rosyjskich historyków panuje przekonanie, że warunki tego pokoju nie były sprawiedliwe. Dlatego w późniejszym okresie Związek Radziecki dążył do ich podważenia. W rosyjskim dyskursie historycznym powraca temat radzieckich jeńców. Rosyjscy historycy twierdzą, że liczne ofiary (od 60 do 83 tys. czerwonoarmistów) to skutek nieludzkiego traktowania jeńców w obozach i stawiają tę tragedię w jednym szeregu ze zbrodnią katyńską.

– Według naszych ocen w polskiej niewoli zmarło około 19 tys. radzieckich wojskowych. Główna kontrowersja polega na określeniu przyczyn ich śmierci: czy zmarli wskutek zamierzonych działań władz polskich czy w związku z ogólnymi fatalnymi warunkami panującymi w obozach – mówi Kamiński. – Polscy historycy skłaniają się ku drugiej wersji. Budują swoje tezy na podstawie licznych dokumentów: jeńcy umierali z powodu chorób zakaźnych, złego wyżywienia. W tamtych latach jednak z powyższych przyczyn zmarły również tysiące Polaków. Ogólnie panowała bieda, niedożywienie...

W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej o zwycięstwie nad bolszewikami nie wspominało. Niemniej w polskich domach wydarzenie to zawsze było obecne we wspomnieniach członków rodzin, którzy brali udział w walkach. Dziś uczestników wielkiej bitwy nie ma już wśród żywych, ale pamięć nadal jest pielęgnowana.

JAROSLAV ŠIMOV © RFE/RJ,

RADIO SWOBODA